

De Erfenis van den Camisard

door
E. J. VEENENDAAL.

NIJKERK, G. F. CALLENBACH.

DE ERFENIS VAN DEN CAMISARD.

Een verhaal naar het oorspronkelijke verteld

DOOR

E. J. VEENENDAAL.

NIJCKERK
G. F. CALLENBACH.

p korten afstand van de Fransche stad M. stond, in de schaduw van kastanje- en moerbezieboomen, een wit huis, bekend als de Abdij. Te klein voor een kasteel, maar toch ook weer te groot en te grootsch voor eene achttiende-eeuwsche boerderij, scheen dat huis het midden tusschen beide te houden.

Gedurende omstreeks honderd jaren was dit gebouw bewoond geweest door de familie Lebrun. Van vader op zoon waren zekere begrippen van eer, deugd en Christelijke liefde ongeschonden bewaard gebleven; zelfs de dweepzucht dier tijden had ze niet kunnen ondermijnen. De laatste eigenaar was evenals zijn voorvaderen Roomsch-Katholiek, maar was dit meer uit zekeren ingewortelden eerbied dan uit overtuiging. Hij koesterde denkbeelden van verdraagzaamheid, welke nog niet tot den grooten hoop waren doorgedrongen, en verheelde zijn medegevoel met de vervolgde Protestanten niet.

Omstreeks het jaar 1738 had hij op ongeveer dertigjarigen leeftijd een verre bloedverwante gehuwd, wier denkbeelden en neigingen in ieder opzicht met de zijne overeenkwamen. Zij hadden geen kinderen, maar waren tevreden met deze beschikking van God; hun vereeniging was er dan ook een uit liefde geweest; hand aan hand wandelden zij door het leven; hun eenige wensch was, dat God hen lang voor elkander op aarde mocht sparen en hen te zamen tot Zich mocht roepen, wanneer dit goed zou zijn in Zijn oogen.

Op zekeren morgen in het jaar 1750 was mevrouw Lebrun met een oude dienstmaagd alleen t'huis.

De heer Lebrun had den avond te voren zijn woning verlaten, om de markt te Sint A. te bezoeken. Omstreeks elf ure, juist toen mevrouw zich gereedmaakte om voor het middagmaal te zorgen, hoorde zij een zacht tikken aan de zijdeur, en toen zij die opende, zag zij een jongen van omstreeks twaalf jaar oud. Hij was geheel in lompen gehuld en beefde als iemand, die de koorts heeft.

„Hebt *gij* geklopt, vriendje?” zeide mevrouw Lebrun, die in haar geheele voorkomen een ongekunstelde waardigheid vertoonde, welke indruk maakte en tegelijk vertrouwen inboezemde.

Het kind scheen van schrik niet te kunnen spreken, maar zijn oogen, die van tranen overliepen, zeiden alles.

„Kom binnen, mijn arme jongen,” zeide zij, „wees maar niet bang; ge zijt aan de goede deur gekomen. Er zijn nog, *God-dank!* harten hier, die medelijden kunnen hebben met allerlei ellende.”

En hem bij de hand nemende, leidde zij hem naar het groote vertrek, dat voor keuken en eetkamer beide diende.

Terwijl de dienstmaagd het middagmaal gereed zette, sloeg zij den jongen medelijdend gade. De uitslag van haar onderzoek was gunstig. Er was niets van een landlooper of een bedelaar van beroep in hem, al had hij ook een armoedig voorkomen. Zijn bleeke, magere wangen, de donkere kringen om zijn mooie blauwe oogen, zijn lang en mooi, maar verward haar en zijn havelooze kleeding, zijn door doornen en steenen opengereten handen en voeten, kortom, alles toonde hoeveel hij geleden had, maar toch kwam geen enkele klacht over zijn lippen.

Mevrouw Lebrun trok hem zachtkens tot zich, schoof de krullen, die over zijn slapen hingen, naar achteren en omhelsde hem hartelijk. Vol verwondering zag hij haar aan en zijn bleeke

wangen werden met een hoog rood overtoegen; en daarna met moeite een snik onderdrukkende, sloeg hij zijn armen om den hals der edele vrouw en kuste haar.

„Kom aan, mijn kind! schrei niet,” zeide zij, hem in haar armen houdende. „God zelf heeft u tot mij gezonden. Wij zullen eerst met de goede, oude Martha eten, en dan moogt gij ons als gij wilt, vertellen, wat u overkomen is. Wees maar niet bang; ga hier bij mij zitten, en zie uw verloren kracht terug te krijgen.”

Martha, die met den top van haar boezelaar steelsgewijze haar oogen afgewischt had, was spoedig met het dekken der tafel gereed, en het eten begon. Naast zijn weldoenster gezeten deed de jongen de tafel eer aan. Zijn leeftijd en het vasten waartoe hij was verplicht geweest, werkten samen om zijn eetlust groot te doen zijn. Van tijd tot tijd zag hij tot mevrouw Lebrun op met een halven glimlach, die van zijn dankbaarheid getuigde. Toen 't eten afgelopen was, haalde hij een boekje uit zijn zak, reikte het haar toe en zeide:

„U hebt mij om mijn levensgeschiedenis gevraagd, mevrouw. Ik heb niets voor u te verbergen. Ik ben de kleinzoon van den man, wien dit boek heeft toebehoord. Op de eerste en de laatste bladzijden heeft hij eigenhandig een schets van zijn leven geschreven. Hij gaf het mij met zijn zegen, juist vóórdat hij stierf, en zeide mij, dat het de kostbaarste schat was, dien ik ooit op aarde kon hebben! 't Is pas veertien dagen geleden, dat hij den laatsten adem uitblies en sedert dien tijd heb ik de waarheid der woorden, die hij stervende sprak, ondervonden. Gelijk dit dierbare boek — het Boek van God — mijn grootvader in de ure der beproeving ondersteunde, zoo heeft het mij ook voor wanhoop en kwaad bewaard.”

Tot beter verstand van deze aantekeningen, strekke het volgende:

Na het Edict van Nantes in 1685, waarbij de Hervormde Gods-

dienst in Frankrijk verboden werd, waren er toch nog vele Hervormden of Hugenoten in dat rijk. Geen priester vervolgde hen wreeder dan Du Chayla. Hij had zijn pastorie ingericht tot een versterkt kasteel of eigenlijk tot een roovershol, en scheen vermaak te scheppen in het pijnigen zijner slachtoffers.

Eens had hij een menigte vluchtelingen laten gevangen nemen en als dieren in ketenen geslagen, toen, op den 24 Juli 1702 des avonds ten tien ure, 40 of 50 vastberaden mannen onder psalmgezing aan zijn deur kwamen kloppen. Deze bloedwrekers drongen door in de kerkerholen en bevrijdden de gevangenen, die zij daar met opgezwollen lichaam en half verbrijzelde ledematen vonden. Du Chayla had zijn dienstboden gelast de aanvallers met gewerschoten te verjagen, en één dezer was dan ook gevallen. De anderen staken het huis in brand, grepen den priester, brachten hem bij zijn slachtoffers, toonden hem hun gekneusde ledematen en doodden hem toen met 52 wonden. Dit was het begin van den oorlog der Camisards, aldus geheeten naar de witte hemden, die de Hugenoten droegen. Die oorlog duurde van 1702—1704. Hun voornaamste opperhoofden waren Roland en Cavalier.

De Camisards, die zich wilden wreken op hunne vijanden zagen spoedig tegenover zich de troepen der Regeering, die den opstand met alle geweld wilde onderdrukken. Van beide zijden streed men met wanhoop. Van de zijde der Roomschen maakte zich vooral berucht maarschalk Montreval, die de woonplaats der Camisards omverhaalde, en die, toen het werk der verwoesting met geweer, sabel en bijl niet spoedig genoeg voortging, alles in brand stak, en zoo een vroeger bloeiende streek in een uitgestrekte sombere woestijn veranderde. Hij vermoordde vrouwen en kinderen, radbraakte de gevangenen, verbrandde hen op den mutserd of wierp hen in akelige kerkers en maakte hun het leven bitter door harde slavernij. Montreval,

die door zijn schrikbewind het aantal vijanden vermeerderde en telkens door hen geslagen werd, werd vervangen door maar-schalk Villars, die last ontving een zachteren weg in te slaan, en vooral door onderhandelingen aan den vreeselijken strijd een einde maakte. Cavalier gaf den strijd op, kreeg een aanstelling als kolonel, verliet het land en stierf als gouverneur van het eiland Jersey. —

Mevrouw Lebrun sloeg het boekje open. Het was een Nieuw Testament, samengebonden met de vertaling der Psalmen in Fransche verzen. Op de eerste en de laatste bladzijden stonden de aantekeningen, waarvan de knaap gesproken had; zij waren geschreven met bevende hand, met een hand die meer geoefend was in het hanteeren van het houweel of van het zwaard, dan van de pen. Hoofdletters waren niet gespaard. Zonder moeite las zij echter het volgende:

„Dit boek werd gegeven aan mij, Benoît Isaac, door mijn vader, Abraham Isaac, van Pont de Monvert. Ik werd in 1678 geboren. In 1685 kwam mijn familie, die zich te G. wilde vestigen, aldaar juist omstreeks den tijd, toen de Katholieken de kerk der stad vernield hadden, nadat zij den leeraar, den heer Blanc, hadden verboden langer zijn dienstwerk uit te oefenen. Door de ernstige ziekte mijner moeder werd mijn vader verhinderd elders een schuilplaats te zoeken. Den 14 October 1685 zwoeren de inwoners van G — den Hervormden godsdienst af en namen den Roomsche-Katholieken godsdienst aan. Dit geschiedde met geweld. Driehonderd Zwitsers van 't regiment van Junstanbert kwamen over, om hen Roomsche te maken. Mijn vader trachtte weêrstand te bieden, en werd door de soldaten met ruwheid behandeld. Toen hij zich trachtte te verdedigen, ontving mijn moeder een steek in de borst, waaraan zij weinig dagen later onder verschrikkelijke smarten stierf. Niet-tegenstaande de verbodswetten en onze gedwongen afzweriging gingen wij somtijds naar de prediking in de Woestijn. Was ik

te moede om er heen te loopen, dan droeg mijn vader mij op zijn rug.

„Den 15 December 1700 overvielen de dragonders ons op een vergadering tusschen S — en G —. Onder de vermoorde slachtoffers was mijn vader. O Heere, hoe lange?

„24 Juli 1702. Ik verliet G — op de roepstem mijner broederen. Op den 24sten dierzelfde maand bevond ik mij bij het gebeurde te Pont de Montvert, waar Gods rechtvaardigheid den priester Du Chayla trof.

Te Florac was ik getuige van den marteldood van een profeet des Heeren. Uit het midden der vlammen riep hij ons toe: „Stel uw vertrouwen op den Heere, broederen! De woestijn zal zich verheugen en zal bloeien als een roos.” Heere, wanneer zult gij uw koninkrijk in Israël weder oprichten?

„Men zegt dat Bâville het hoofd van onzen aanvoerder op de poort van de citadel van Montpensier vastgespijkerd heeft. Hij was een held in Israël.

„Sedert dien tijd heb ik Roland gevolgd. Welk een geloof had hij! Laat Moab maar op haar sterkte steunen.

„In vereeniging met Cavalier en zijn bende namen wij Sauve in en wreekten wij onze martelaren op drie priesters van Belial, die om hun wreedheid berucht waren.

„Gruwel der verwoesting! Op Palmzondag, 1 April 1703, vermoordde Montreval honderd en vijftig Hugenoten te Nîmes. Vrouwen, kinderen, bejaarden, allen werden doodgeslagen uitgezonderd één — een jong meisje, dat door Montrevals knecht gered werd. Zij, die trachtten te ontluchten, werden teruggehaald en in de vlammen geworpen. Heere, Heere, hoelang zullen zij Uw volk eten, gelijk zij brood eten?

„Om ons uit te roeien, voeren zij vrouwen en kinderen weg. Vijfhonderd negentig menschen zijn aan hun familiën ontrukkt.

„Onder Cavalier hebben de broederen verscheidene malen de dragonders verslagen en meer dan één overwinning hebben

wij met Roland behaald. Dank zij den God van Israël, die onze handen sterk deed zijn in den strijd!

„Schande! schande! De kinderen Gods zijn verraden geworden. Cavalier heeft zich aan maarschalk Villars *onderworpen!*

„Den 1 Juni 1704 dreigt maarschalk Villars Israël met uitroeiing, indien wij binnen vijf dagen de wapenen niet nederleggen. Roland is geen lafaard. Liever den dood dan het leven zonder gewetensvrijheid. De kerken en galeien zijn opgepropt met martelaren.

„Roland is gevallen door den kogel eens moordenaars op het kasteel Castelnau. Ik ontkom. Hoe? Ik kan het niet zeggen. God weet het alleen.

„Alles is afgelopen! Waarom kwam ik op dat laatste slagveld niet om? Al de leidlieden van Gods kinderen onthoofd! Waarheen zal ik vluchten? Heere, och, verberg Gij mij in Uw hut!

„1710. Vijf jaren lang heb ik te Durfort onder een aangenomen naam gewoond. Door hard werken en groote spaarzaamheid heb ik iets opgespaard. God verlaat nooit degenen, die hun vertrouwen op Hem stellen.

„1715. Getrouwd te Nîmes. Daarna keerde ik naar Saint Laurent in de Cevennen terug, waar God mij een zoon gaf. Zij hij een getrouw getuige voor de waarheid!

„1735. Huwelijk van mijn Elie met een oprechte dienstmaagd des Allerhoogsten. Jeanne herinnert mij aan de deugdzame vrouw uit het Spreukenboek.

„1736. Geboorte van een kleindochter, die wij naar haar moeder Jeanne Judith Sara genoemd hebben. Moge zij haar godsvrucht erven!

„1738. Geboorte van mijn kleinzoon Samuel. Groote vreugde, gevolgd door groote droefheid. Dood van onze kleine Jeanne en haar grootmoeder, mijn trouwe levensgezellin. Mijn God, uit de diepten roep ik tot U!

„Heere! al uw golven zijn over mijn ziel gegaan. Mijn zoon en zijn vrouw gevangen genomen, te Montpellier gevat — veroordeeld — hij tot de galeien, zij tot de gevangenis. Sedert dien tijd heb ik met het kind in de bergen rondgezworven, nu eens in een rotsspelonk, dan eens in een veestal slapende, en honger en dorst lijdende. Ware ik alleen, ik zou mij aan den voet van een boom nederleggen en sterven; maar gij, gij Samuel, — de eenige die mij is overgebleven — eeuwige Vader, ontferm u over het kind! Laat mij hem niet zien lijden!

„1744. De Heere heeft mijn gebed verhoord. Ik ben in den nacht te Saint Laurent teruggekeerd. Gedurende twee maanden zijn wij met rust gelaten. De jongen krijgt zijn kleur terug. Hij neemt toe in grootte, wijsheid en genade. Hij begint Gods Woord vloeiend te lezen. O, mocht het mij gegund worden mijn Elie en zijn vrouw in vrijheid te zien, vóór ik sterf, en mijn heiligen last in hun handen te stellen!”

Met deze woorden eindigde het korte gedenkschrift. Mevrouw Lebrun deed het boek dicht en keek met oogen vol tranen den jongen aan. „Zoo,” zeide zij, „gij zijt de zoon van een Hugenoot, de kleinzoon van een Camisard.”

„Ja, mevrouw,” antwoordde de knaap, terwijl hij haar vrijmoedig aanzag.

Het was hem aan te zien, dat hij er fier op was den naam van twee martelaren voor Gods zaak te dragen.

„Ik zal er u niet minder om liefhebben, mijn lieve jongen,” antwoordde de dame. „Mijn man en ik houden meer van de vervolgdten dan van de vervolgers. Maar deze weinige regels melden niets van hetgeen gij na 1759 gedaan hebt. Heeft uw grootvader sedert dien tijd niets geschreven?”

„O ja wel, mevrouw. Dikwijls schreef hij op de eerste bladen van een boek van een onzer welsprekendste leeraren — maar het boek werd, met alles wat ons toebehoorde, verbrand.”

„Wat gebeurde er dan, nadat gij naar Sint Laurent terugkeerdet?”

Samuel wischte zijn snel opkomende tranen af en zeide:

„Niettegenstaande grootvaders hoogen leeftijd werkte hij nog hard en wij hadden in overvloed, wat wij voor ons onderhoud behoefden. Iederen dag baden wij om de verlossing van mijn vader en mijn moeder, en uit de loopende geruchten scheen het ons toe, dat onze verwachtingen zouden verwezenlijkt worden, maar ach, toen vernamen wij op eens, dat de Heere anders beslist had en dat beiden onder hun straf bezweken waren. Een oud vriend onzer familie, iemand die in zijn hart trouw, maar voor 't uitwendige een bekeerling was, bracht ons de noodlottige tijding. Het is nu juist een maand geleden; we zouden juist naar bed gaan, toen er geklopt werd. Grootvader en ik gingen samen naar beneden en openden de deur. Buiten stond een lange man, die onder bitter gewezen zijn armen om grootvaders hals sloeg.

„Kom binnen, Roger,” zeide grootvader, die hem aan zijn stem herkende. „In spijt van al 't gebeurde, zal er aan onzen haard altijd plaats zijn voor hem die — al ware het slechts voor één dag — onder de banier des Allerhoogsten gestreden heeft.”

„Overlaad mij niet met uw verwijten, Isaïc,” antwoordde de ander snikkend. „Gij kent den last niet van de onophoudelijke wroeging, die hem vervolgt, welke zijn God verloochend heeft. Konde ik de vlek uitwischen, ik zou thans blijde sterven in hetgeen onze vijanden *laatste onboetvaardigheid* noemen, roepende om genade en vergiffenis —; maar arme vriend, daarom ben ik niet gekomen. Ik breng u tijding van uw kinderen.”

„Bij deze woorden werd mijn grootvader doodsbleek, en zonk op een stoel. Een oogenblik later zich herstellende, zeide hij: „Verberg mij niets. Ik heb mij aan Gods wil overgegeven, en zoo het niet voor dit kind ware, zou ik den dood met vreugde welkom heeten.”

„Hij trok mij vol liefde naar zich toe en wachtte. Daarop vertelde Roger ons, hoe hij op reis gehoord had, dat onze arme gevangenen gestorven waren. Een vreemdeling te Toulon, die zich voor onze martelaars in de bres stelt, vertelde hem, dat mijn vader reeds sedert verscheidene maanden gestorven was, na al de dreigingen van den priester te hebben wederstaan, die met alle geweld hem bekeeren wilde. Te Aigues-Mortes wist hij met eenige moeite te weten te komen, dat ook mijn moeder het aardsche met het hemelsche leven verwisseld had. Op het hooren dezer verschrikkelijke tijdingen viel mijn grootvader achterover in bezwijming en klemde mij intusschen in zijn armen. Het duurde meer dan een uur, vóór hij weér tot bewustheid kwam. Roger beurde hem toen in bed en vóór hij ons verliet, omhelsde hij grootvader en zeide: „Zoo God wil, zie ik u spoedig weder. Zoo niet hier, dan, naar ik hoop en vertrouw, in den hemel; want het bloed van Jezus Christus reinigt ons van alle zonden; en God weet, met hoeveel tranen ik tot Zijn kruis gekomen ben.”

„Weinige dagen later scheen grootvader weer geheel dezelfde van vroeger te zijn, en met treurige harten hervatten wij onze gewone leefwijze. Maar op zekeren nacht werden wij omstreeks elf ure plotseling door brand uit onzen slaap gewekt. Wij sprongen het bed uit en lieten ons door het venster op onze achterplaats neder. Wij hoorden duidelijk het gejuich en gelach van het volk op straat, en wij bemerkten aan alles, dat de brand het gevolg van haat en nijd was, en dat onze vijanden de barbaarsche verwachting koesterden, dat wij in de vlammen zouden omkomen.

„Zwijgend en door schrik aangegrepen stond ik naast mijn grootvader naar de verwoesting van onze geringe woning te kijken. Op eens viel het huisje met een vreeselijk gekraak in.

„Dat is het einde,” zeide grootvader. „Kom, Samuel!”

„Oogenblikkelijk liepen wij de velden door en den rivieroever

langs, tot wij binnen een half uur een spelonk bereikten, die door 't geheele land bekend staat als de Grot der Camisards. Het was hoog tijd, want het was met grootvaders kracht gedaan. Door een laatste krachtsinspanning gelukte het hem den mond der spelonk te bereiken; hij was er nauwelijks in, of hij zette zich neder op een steen, terwijl ik naast hem nederknielde en mijn hoofd tegen zijn borst deed rusten.

„Bij de morgenschemering ontdekte ik de verandering, die er in het gelaat van mijn grootvader had plaatsgegrepen. Hij trachtte te glimlachen, maar het was zulk een droevige poging, dat mijn hart ervan brak. Ik barstte in tranen uit.

„„Ween niet, mijn kind,” zeide hij met zwakke stem. „Ik ben oud en de ure mijner ontbinding is aanstaande. Slechts één ding bezwaart mij: dat ik u op aarde moet achterlaten. Maar gij zult niet alleen zijn. God, de Vader der weezen, zal over u waken. Gelijk Hij uw vader en uw moeder te midden van hun martelaarschap ondersteund heeft, en gelijk Hij met mij geweest is, zoo zal Hij ook met u wezen. „De Bewaarder Israëls zal niet sluimeren of slapen. De Heere is uw bewaker; de Heere is uw schaduw aan uwe rechterhand.”

„Hij hield zijn hand boven mijn hoofd, als om mij te zegenen, toen ik zijn gelaat zag samentrekken. Zijn arm zonk en hij scheen naar den adem te snakken. Ik trachtte hem nog vast te houden, maar mijn krachten schoten tekort, hij viel op den grond, waar hij hulpeloos nederlag. Ik bracht een hoop droge bladeren bijeen, legde dien onder zijn hoofd, kuste zijn kalm gelaat en weende bitterlijk. Eenige oogenblikken later opende hij zijn oogen en zag met onuitsprekelijke liefde mij aan.

„Samuel!” snikte hij, „wees een man, en wees den God uwer zaligheid getrouw. God is vol liefde.”

„Ziende, dat hij naar iets in zijn borstzak voelde, maakte ik zijn kleederen open en haalde dit Boek — het Woord van God — er uit.

„„Voor u,” lispelde hij in nauwelijks verstaanbare klanken; „voor u — een schat — waarheid — troost — eeuwig leven — de eerste bladzijde — den omslag —.”

„Hij kon het niet voltooien; een pijnlijke bos kwam er over zijn gelaat en hij begon te ijlen. Hij deed eenige stuipachtige pogingen om te spreken, maar ik kon slechts tusschen de diepe zuchten enkele afgebroken woorden opvangen.

„„Laporte — Roland — mijn vrouw — mijn kinderen — gij met mij — mijn Heer en mijn God!” Daarna kwam er een heilige glans over zijn aangezicht, gelijk dien over het aangezicht van den eersten martelaar Stefanus, en alles was voorbij.

„Terwijl ik daar nederzat en zijn geliefd hoofd in mijn armen hield, viel ik eindelijk van uitputting in zwijm. Bijgekomen wierp ik mij op de knieën en riep ik Gods hulp in. Daardoor kreeg ik weêr moed, want ik gevoelde, dat de Vader der weezen naar Zijn onwankelbare belofte met mij was.

„Nadat ik een bed van droge bladeren in een donkeren hoek der spelonk gemaakt had, legde ik het lichaam van mijn geliefden grootvader met moeite er op, omhelsde hem nog eenmaal en snelde toen de wijde, koude wereld in.”

Hier hield Samuel op; hij kon niet voortgaan. Na het vertrek uit de grot der Camisards had de arme wees rondgezworven, en geleefd van de aalmoezen, die liefdadige menschen hem gaven. Hij had meest op den blooten grond geslapen; een enkele maal, bij wijze van buitenkansje, was hij in een stal aan den weg toegelaten, maar vaker had hij den nacht in de open lucht met den starrenhemel tot bedekking doorgebracht; en na vele ontberingen en beproevingen had hij eindelijk het huis van mevrouw Lebrun bereikt. —

Dit verhaal had een krachtige uitwerking op de liefderijke vrouw. Zij gevoelde, dat haar eerste indruk juist was. Samuels woorden, blikken en geheele wijze van doen verrieden een verstand en een hart, die meer dan alledaagsch waren.

Zij praatten nog eenigen tijd, totdat zij bemerkte, dat hij zeer moede was. Nu bracht zij hem in een kamertje naast dat van Martha te bed en zeide tot hem, dat hij maar onbezorgd moest blijven slapen tot aan den volgenden morgen. Een paar uren later kwam mevrouw Lebrun voorzichtig het kamertje binnen.

„Hoe mooi is hij!” dacht zij, terwijl zij met tranen van liefde in de oogen naar hem stond te kijken. „O, indien Lebrun er in toestemt, zal deze zoon der martelaren onze zoon zijn. Ik weet, dat mijn man mijn besluit zal goedkeuren. Wat zouden wij niet gegeven hebben, om een zoon te mogen bezitten? Maar de Heere, die er ons een ontzegde, vergoedt dit door dezen te zenden. Samuel zal in ons den vader en de moeder terug vinden, die hij verloren heeft.”

Zij nam een warme beddesprei, die op een stoel lag, legde die over den jongen heen, om hem tegen de koude te beschermen en verliet zonder eenig gedruisch te maken het vertrek.

De avonddisch was gedekt, en mevrouw Lebrun zat bij den haard in de groote keuken met Martha over het gebeurde van den dag te praten. Met slag van negenen werd paardenge-trappel op het erf gehoord en kort daarna trad de heer Lebrun binnen.

Hij had het in 't eerst zoo druk met alles te vertellen, wat hem dien dag overkomen was, dat hij de afgetrokkenheid zijner vrouw niet opmerkte; maar nadat hij zijn eersten honger gestild had, zag hij, dat er iets ongewoons was geschied.

Mevrouw Lebrun van hare zijde wachtte niet op een nadere vraag van haren man.

„Lieve man,” zoo begon zij, „sedert van morgen is ons gezin met een lid vermeerderd.” Hij zag hoogst verwonderd op; zij lachte even, maar vertelde toen alles wat er voorgevallen was.

„Biedt God in Zijn voorzienigheid u thans niet een gelegenheid aan om een liefdedaad te verrichten en tegelijkertijd

in een gemis te voorzien, dat wij dikwijls hebben betreurd?" zoo vroeg zij aan 't einde van 't verhaal.

„Gij hebt gelijk, lieve vrouw,” antwoordde hij. „Ja, het komt mij voor, dat de Heere, die alle omstandigheden van ons leven regelt, onze liefde heeft willen beproeven. Maar zijt gij er wel zeker van, dat de jongen ons aanbod zal aannemen?”

„Ja, dat weet ik zeker. De oogen zijn de spiegel der ziel, en ik lees duidelijk in zijn oogen, dat hij zich zonder aarzeling zal geven aan ieder, die hem met liefde ontvangt. Hij heeft zooveel geleden, de arme knaap. Indien gij hem maar gezien hadt, zoudt gij zijn gewilligheid niet betwijfelen. Ik ben er van overtuigd, dat wij er nooit berouw van zullen hebben, indien wij hem als ons kind aannemen.”

Aldus sprekende stond zij op en nam haar man bij de hand.

„Kom hem eens zien,” zeide zij en leidde Lebrun de trap op.

Het lichte geknars der hengsels bij hun binnenkomen stoorde den knaap een weinig. Hij legde zich om, maar werd niet wakker. Zijn bleek samengetrokken gelaat was naar hen toegekeerd, en de eerste aanblik was genoeg.

„Gij hebt u niet vergist, vrouw!” fluisterde de heer Lebrun; en zij gingen even stil de trap af, als zij er waren opgekomen.

Den volgenden morgen was Samuel reeds vroeg bij Martha in de keuken, toen zijn gastheer en gastvrouw binnenkwamen.

„Wel, mijn jongen!” zeide de heer Lebrun, die zijn hand met vaderlijke hartelijkheid op den schouder van het kind legde, „hebt gij goed geslapen?”

„Oja, mijnheer!” antwoordde Samuel, met een dankbaren glimlach.

„Zoudt ge gaarne bij ons blijven en onze zoon zijn, mijn jongen?” vervolgde de heer Lebrun. „Ik heb uw levensgeschiedenis gehoord en indien gij wilt, zullen wij met blijdschap u bij ons houden. Hier in onze gezellige woning zult gij al uw wederwaardigheden vergeten en tot hulp en steun van onzen ouderdom opgroeien.”

't Is niet te beschrijven, hoe blijde Samuel was met dit aanbod. Van dien dag af werd hij een lid van hun gezin, en vergold hij de genegenheid zijner pleegouders met de teederste liefde en trouw. Niets werd voor zijne opvoeding en onderwijzing verzuimd.

„Dat is de beste erfenis, die wij onzen zoon kunnen geven,” zeide de heer Lebrun. „Wij moeten voltooien, wat met Gods hulp zijn grootvader zoo goed begon. Wij zullen zodoende slechts een schuld afbetalen; want hebben wij niet oneindig meer van het lieve kind ontvangen, dan wij hem ooit kunnen geven?”

Dit was waar; want met den zoon des martelaars was het Evangelie voor goed in hun huis gekomen. Iederen morgen en iederen avond las Samuel er een gedeelte uit voor, las hij de „Belijdenis van zonde” en het Gebed des Heeren met de roerende kracht van een Hugenoot en zong hij met zijn jeugdige, liefelijke stem de psalmen. Aldus vond, door middel van een kind, Gods heilig Woord den toegang tot hun harten, zij omhelsden de waarheid die vrijmaakt, en het geheele gezin — ook de dienstbode — werd tot de kennis des Heeren gebracht.

Maar de bekeering van dat gezin bleef voor de buitenwereld een geheim. Zij leefden zoo afgezonderd, dat de burens weinig in aanraking met hen kwamen; en zij bleven zich voortdurend op den achtergrond houden en gaven zoo weinig mogelijk inlichting aan hen, die onderzoek deden omtrent Samuel. —

Op een mooien avond in Juli liep Samuel met zijn pleegmoeder al pratende voor de huisdeur op en neer, terwijl Martha den knecht de schapen in de schuur hielp jagen. Op eenmaal hield de hond op met het bijeenjagen der verspreide kudde en liep hij onder een geweldig geblaf naar de poort.

„Werd daar geklopt?” zeide mevrouw Lebrun. Samuel snelde er heen om te zien, wie daar was, toen zich een hoofd boven den muur vertoonde en het volgende oogenblik een man het park insprong, alsof hij voor vervolgers vluchtte.

De jongen herkende hem dadelijk, ofschoon hij hem vroeger slechts eenmaal bij hun nachtelijke bijeenkomsten gezien had.

„Gij hier, mijnheer Pierre!” riep hij.

De onverwachte bezoeker naderde snel.

„Sst!” zeide hij; „de gendarmen zitten mij na. Gauw, mijn jongen; met Gods hulp ontkom ik hen weder. Als ik nog van dienst kan zijn aan Zijn Gemeente op aarde, moge Hij mij gebruiken, tot Hij mij geschikt acht om mij in Zijn rust op te nemen.”

„God heeft u tot dusver bewaard, mijnheer Pierre, en Hij zal u ook nu bewaren,” antwoordde Samuel. „Kom mede.”

Den ouden man bij den arm nemende, geleidde hij hem naar mevrouw Lebrun.

De vluchteling was Pierre Encontre, de heldhaftige leeraar, op wiens hoofd meermalen een prijs gezet was, maar die nochtans vele jaren achtereen met allen ijver zijn heerlijk werk als dienaar van het kruis van Christus voortgezet had. Hij was bij de Protestanten der Cevennen bekend onder den eenvoudigen naam van mijnheer Pierre, of „de blauwjaz,” naar de kleur van zijn kleeding.

Zelden of nooit heeft een dienaar van Christus zoo langen tijd als hij ondervonden wat de Schrift van den Zaligmaker zegt: „dat de Zoon des menschen geen plaats had, waar Hij het hoofd kon nederleggen.”

In de zestig of zeventig jaren van zijn moeilijk apostelschap had hij ternauwernood twee achtereenvolgende nachten in een bed geslapen. Van hut tot hut, van dorp tot dorp, van spelonk tot spelonk zwervende; bestendig gedwongen om een schuilplaats te zoeken, ten einde de galeien of het schavot te vermijden, stond hij steeds gereed in het huis der rouwe en aan de sponde der stervenden het evangelie te verkondigen en troost te brengen. De woestijn was zijn element — de woestijn met haar liederen der hope en haar kreten der smarte, haar

verschroeiende hitte en haar felle koude, haar vergaderingen van slechts enkelen of van ontzaglijke menigten, die nimmer uit elkaar gingen zonder een gevoel, dat de volgende bijeenkomst in den hemel kon zijn.

In den morgen waarvan wij spreken, was de vergadering, welke de heer Pierre leidde bij Alais, door een verraderlijk lid verklikt geworden en had de trouwe leeraar alleen het leven gered. Toen hij de Abdij bereikte, was hij op het punt om van honger en uitputting te bezwijken.

„Kom binnen, mijnheer,” zeide mevrouw Lebrun. „Ter zijde van onze groote kamer is een veilige schuilplaats. Samuel zal u daar wat verkwikking brengen en wij zullen den vijand met vrijmoedigheid afwachten.”

„Ik ben bang, waarde dame, dat geen schuilhoek, hoe listig ook bedacht, aan hun nasporing kan ontgaan,” antwoordde de vluchteling. „Zij zullen het huis van het dak tot aan den kelder doorsnuffelen, de stallen zoowel als de tuinhuisjes bezoeken. Vermomming zou mij beter te stade komen.”

„Wacht!” antwoordde zij, terwijl er een straal van hoop over haar aangezicht vloog. „Ik zal de soldaten van het spoor brengen. Mijn man is van huis. Ga naar onze slaapkamer, spring te bed zooals gij zijt, en met Gods hulp zullen wij hun doen gelooven, dat gij de heer Lebrun zijt, die sedert eenige dagen ziek is geweest.”

Terwijl zij sprak, wees Samuel hem den weg. Hij trok den waardigen man de laarzen uit, zette hem een slaapmuts op het hoofd en dekte hem in Lebruns bed snel toe, gaf hem eenige beschuiten om zijn honger te stillen en ging naar beneden, juist toen een luid paardengetrappel de komst der soldaten aankondigde.

Vier gendarmen hielden voor het huis stil. Hun aanvoerder, een brigadier, sprong van het paard en begaf zich naar Martha, die, geheel onwetend van het gebeurde, uit de schuur kwam.

„Zeg eens, oude vrouw,” schreeuwde hij, „of de dolle preeker hier in gevluht is; kijk mij eens scherp aan en zeg 't mij eens. Bedenk je goed vóór gij spreekt, want als je liegt, zal 't je berouwen.

Martha staarde hem verbaasd aan.

„Wees mij genadig!” riep zij, de handen ten hemel heffende, „je kunt me gelooven, ik heb geen mensch het huis zien ingaan.”

„Speel nu niet de onnoozele,” antwoordde de brigadier. „Wij laten ons zoo niet afschepen. Vlug, mannen, in 's Konings naam. Open de deur, oude vrouw, of we trappen ze in.”

Bevende als een espeblad was Martha op het punt van te gehoorzamen, toen mevrouw Lebrun zelve op den drempel verscheen. Samuel stond achter haar, gereed om in geval van nood haar te verdedigen.

„Waarom moet ge die arme oude vrouw zoo verschrikt maken?” zeide zij: „Als gij iets hebt te vragen, richt uw vraag dan tot de meesteres, niet tot de meid. Wij hebben niets te verbergen of te weigeren aan degenen, die in den naam des Konings of der wet komen.”

„Verschoon ons ongeduld, mevrouw,” antwoordde hij. „Wij zitten dien vervloekten Hugenoot, „den blauwjás”, achterna. Wij hebben ieder dorp, ieder huis onderweg onderzocht, zonder ons ergens tot het nemen van eenige verkwikking op te houden, en wij zijn dus niet in een aangename stemming.”

„Het spijt mij voor u, mijnheer; maar dat is de schuld niet van de arme Martha. Mijn man is al eenige dagen ziek geweest, en dit geraas hindert hem geweldig. Gij kunt gerust het huis doorzoeken, maar ik verzoek u dit in alle stilte te doen.”

„Zekerlijk, mevrouw,” antwoordde hij, met een hoffelijke buiging. „Wij zullen u geen onnoodigen last aandoen. Ik zou u dit ongerief van een huiszoeking gaarne sparen, maar plicht gaat boven alles.”

Hij beval een zijner mannen hem te vergezellen, terwijl de

twee anderen het park doorzochten. De brigadier bekeek eerst nauwkeurig ieder der benedenvertrekken en begaf zich toen naar boven, om daar hetzelfde te doen. Hij alleen ging in de slaapkamer van den heer Lebrun, bekeek den zoogenaamden zieke — die met zijn gelaat voortdurend naar den muur gekeerd bleef — zag even onder het bed, en ging naar beneden, zeggende:

„Er is hier niets.”

Weinige minuten later sloegen de gendarmen den weg in naar A. —

Van dien dag af werd de leeraar een vriend der familie, en meer dan eens nam hij in tijden van gevaar aldaar zijn toevlucht.

Iedere maand kwam hij geregeld twee of drie malen Samuel raad en onderrichting geven, zoodat deze aan den lieven, ouden held bijzonder gehecht werd.

Maar na eenigen tijd hielden Pierres bezoeken op, zonder dat men de reden ervan wist; en de heer Lebrun vernam eerlang, op welke treurige wijze de oude leeraar den dood gevonden had.

„De blauwjás” had andermaal, dank zij de vlugheid van zijn paard, weten te ontkomen uit een vergadering van eenige honderden geloovigen, die overvallen waren. Hij dacht reeds geheel buiten gevaar te zijn, toen hij bij het verlaten van een bosch een kogel in de borst kreeg; hij viel van het paard en bleef met zijn voet in den stijgbeugel hangen.

’t Was, of het paard het gevaar begreep, waarin zijn meester verkeerde: het dier staakte opeens zijn dollen gang, en stapte zacht voort, totdat het aan een alleenstaand huisje kwam, waar de leeraar gewoon was te vertoeven. Het klagend hinniken van het slimme dier bracht spoedig verscheidene menschen naar buiten, die aanstonds het lichaam herkenden, gewond en bebloed als het was door de doornen en de steenen. „De oude blauwjás” was hun maar al te goed bekend; getrouw tot in den dood was hij in zijn ambt gestorven! —

Intusschen was Samuel opgegroeid tot een mooi, frisch jongeling van twintig jaren, met stoute, maar tevens zachte trekken, en met breede schouders, die altijd bereid waren tot arbeid. Hoe meer de leeftijd zijner pleegouders klom, hoe meer zij God dankten, dat Hij hun dezen zoon tot een steun op hun levenspad gegeven had. Verscheidene jaren achtereen was de landbouw zeer slecht uitgevallen, en de zaken waren eindelijk van dien aard geworden, dat landeigenaars zich gedwongen zagen geld te leenen, ten einde aan hun verplichtingen te voldoen.

Niettegenstaande de grootste zuinigheid stak de heer Lebrun reeds zwaar in schulden, toen een ziekte de grootste helft van zijn schapen wegnam en hem bijna tot armoede bracht. Ten einde raad wat in dezen stand van zaken het beste zou wezen, stond hij gereed naar Nîmes te gaan, ten einde nog weder een som te leenen, — toen God in Zijn goedheid op wonderdadige wijs tusschenbeiden kwam.

In den avond vóór zijn reis las hij een hoofdstuk uit het Nieuwe Testament van den ouden Camisard; daarna overhandigde hij het dierbare boek aan Samuel, die werktuigelijk de bladen begon om te slaan. Het trok zijn aandacht, dat de eerste bladzijde slechts aan den kant op den omslag kleefde; hij trok het blad zorgvuldig los en tot zijn groote verwondering zag hij eenige regels met zijns grootvaders hand geschreven, maar veel mooier dan die op de volgende bladzijden. Hij ging dicht naar het licht en las met bevende stem en vol aandoening:

„Dierbaar kind, God geve, dat gij deze woorden, die met opzet voor u verborgen worden, eerst in den tijd van nood moogt ontdekken. De God uwer vaderen heeft gezegd: *„Ik zal u nimmer verlaten.”* In den kelder onder de eerste trede van de trap zult gij een bewijs dezer belofte vinden.” De jonkman verbleekte. „Zonderling!” riep hij uit „ik had nooit opgemerkt, dat dit blad maar even op het omslag kleefde. Welk geheim

openbaren deze woorden? Zie, daar staat nog iets onder, maar ik kan het niet lezen, mijn oogen zijn te zwak."

Mevrouw Lebrun trachtte het geschrevene te lezen, maar toen ook zij het niet kon, reikte zij het boek aan haar man over. Door hun vereenigde pogingen slaagden zij er eindelijk in dezen korten zin bij elkander te brengen:

„Het overschot van het eigendom uwer lieve moeder — mijn eigen spaarpenningen en die van uw vader."

De drie personen keken elkander aan, terwijl Martha en de knecht met oogen vol verbazing het aanhoorden.

„O vader, lieve vader!" riep Samuel; „Gods beloften zijn getrouw. Hij betoonde dit, toen Hij als een zwervend bedelaar mij aan uw deur bracht; Hij zal het opnieuw bewijzen door ons nu hulp te zenden. In plaats van naar Nîmes te gaan om een nieuwe schuld te maken, gaan we samen naar Sint Laurent. Iets zegt mij, dat wij daar het noodige zullen vinden om in onze behoeften te voorzien. Zeg, zullen wij gaan?"

„Dierbaar kind," antwoordde mevrouw Lebrun, „in den loop van zeven jaren kan er heel wat gebeurd zijn. Vlei u niet met verwachtingen, die misschien alleen in smartelijke teleurstelling eindigen."

„Misschien hebt gij gelijk, lieve moeder; en toch ben ik overtuigd, ik weet zelf niet hoe, dat wij geen teleurstelling te vreezen hebben. In elk geval zal de reis geen kwaad doen. Indien het bergplaatsje voor onze komst ontdekt is en wij met ledige handen moeten terug keeren, zal God op een andere wijze in onze behoeften voorzien."

Den volgenden dag, bij 't aanbreken van den morgen, begaf Samuel zich met den heer Lebrun op weg. Twee dagen later waren zij terug. De reis was zonder gevaar of moeite geweest.

Alleen de kale verbrande muren van het huis, waar de oude Benoit en zijn kleinzoon voorheen gewoond hadden, stonden er nog. Met de grootste voorzichtigheid te werk gaande, ten

einde niemands aandacht te trekken, was het hun eindelijk gelukt de keldertrap weg te ruimen. Onder de laatste trede der trap hadden zij de bergplaats ontdekt, waarvan de oude aantekeningen hadden gesproken.

Nadat Samuel deze zaken in korte trekken aan mevrouw Lebrun verteld had, zette hij een brievenstasch en een ijzeren kistje op tafel, welke zij nu met eerbied en nieuwsgierigheid gingen onderzoeken. Zij vonden er verschillende muntstukken in, — meer dan duizend kronen — overvloedig genoeg om hen uit alle moeilijkheden te redden en hen voor het vernederende en verarmende juk van geldschietters en woekeraars te vrijwaren.

Met onuitsprekelijke dankbaarheid loofden zij dien avond Gods goedheid. Toen zij van hun knieën opstonden, vloeiden tranen van vreugde langs hun wangen — tolken van dank, die voorzeker aangenaam waren in de oogen van Hem, die al de gedachten der harten kent.

Niet vele jaren later verkreeg Samuel de hand van een afstammeling der martelaren, die door haar levende godsvrucht zich zulk een man waardig maakte. Hun huwelijk werd met verscheidene kinderen gezegend. Na getuigen van den voorspoed van hun huis te zijn geweest, ontsliepen de heer en mevrouw Lebrun in de hope der zaligheid, vol vrede in hunnen Verlosser, en in de armen van hun aangenomen zoon, dien zij zoo gaarne „den erfgenaam van den laatsten Camisard” noemden, erfgenaam in dubbelen — tijdelijken en geestelijken zin; want hij leefde getrouw aan den God zijner vaderen en stierf in hoogen ouderdom met den heerlijken naam van Jezus op de lippen.
